

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра гігієни та екології № 2

Навчальний рік 2022-2023

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«КЛІНІЧНА МЕДИЦИНА Й НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ»

(назва освітнього компоненту)

Вибірковий освітній компонент

Форма здобуття освіти:

заочна

(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань:

22 «Охорона здоров'я»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність

229 «Громадське здоров'я»

(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Громадське здоров'я»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

Курс 1-й

Силабус навчальної дисципліни
розглянуто на засіданні кафедри
гігієни та екології №2

Протокол від
“_26_”__серпня__2022 року № 8

В.о. Завідувача кафедри
Меркулова Т.В.

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем громадського
здоров'я

Протокол від
“26” серпня 2022 року № 1

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Завгородній І.В., д.мед.н., професор
2. Меркулова Т.В., к.мед.н., доцент
3. Літовченко О.Л., PhD, асистент

ДАНІ ПРОВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

П. І. Б. викладача	Посада, вчене звання, вчене звання, науковий ступінь	Професійні інтереси	Посилання на профайл викладача
Літовченко О.Л.	PhD, асистент кафедри гігієни та екології № 2	Екологія, медична екологія, охорона навколишнього середовища	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38 (063) 456 78 13 e-mail: ol.litovchenko@knm.edu.ua

Контактний тел.: +38(057) 707-73-06,

kaf.7med.hihieny2@knm.edu.ua

Інформація про консультації

Очні консультації: розклад та місце проведення згідно з розкладу навчального відділу.

Он-лайн консультації: розклад та місце проведення за попередньою домовленістю з викладачем.

Локація: заняття проводяться в умовах кафедри гігієни та екології № 2, ХНМУ

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» складений відповідно до освітньо-професійної програми «Громадське здоров'я» та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), другий (магістерський) рівень, галузь знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 229 «Громадське здоров'я»

Опис навчальної дисципліни (анотація) Вивчення дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» спрямоване на ознайомлення магістрів з аспектами епідеміології розвитку хронічних неінфекційних захворювань під впливом чинників навколишнього середовища та методів ефективного управління життєдіяльністю людини в екологічній сфері, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» вивчення курсу є стан навколишнього середовища, його вплив на здоров'я людини, форми та методи ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна «Клінічна медицина й навколишнє середовище» має зв'язки з такими дисциплінами: організацією охорони здоров'я в контексті статистики неінфекційних захворювань; клінічними дисциплінами в контексті оцінки ефекту методів діагностики та профілактики захворювань та їх наслідків, оптимізації маршруту пацієнта, діяльності відділення (ЛПЗ) тощо; з епідеміологією в контексті вимірів популяційних процесів та планів збору інформації; соціальною медициною в контексті вимірів популяційного та індивідуального здоров'я, особливостей реєстрації пов'язаних із здоров'ям подій; медичною інформатикою та комп'ютерними технологіям.

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів професійної етики вищої школи та наявність достатнього освітнього рівня для засвоєння питань програми дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище».

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» мають застосовуватися при виконанні магістерського дослідження та підготовці до його захисту.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» є оволодіння студентами сучасними знаннями з епідеміології хронічних неінфекційних захворювань, збільшення поширеності чинників ризику, підвищення агресивності чинників навколишнього середовища, розвитку резистентності мікроорганізмів, швидкої поширеності хвороб через високу мобільність населення, доступності та якості медичної допомоги, зростання вартості послуг що формує здоров'я.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» є одержання знань з теоретичних основ хронічних неінфекційних захворювань, збільшення поширеності чинників ризику, поширення агресивності чинників навколишнього середовища; організації профілактики і боротьби з неінфекційними захворюваннями; планування, організація та тактика статистичних досліджень; вміння обчислювати та використовувати різні статистичні показники; підготовка даних для статистичного аналізу; визначення методів графічного зображення результатів статистичного аналізу.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна «Клінічна медицина й навколишнє середовище» (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті)

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування студентами компетентностей:

інтегральна: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері громадського здоров'я або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень, застосування наукових теорій та аналітичних методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність розробляти та управляти проектами;
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність розробляти і пропонувати науково обґрунтовані варіанти стратегій, політик та заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я населення, а також оцінювати їх ефективність;
- здатність організовувати заходи з нагляду за станом здоров'я населення з використанням міжсекторального підходу;
- здатність аналізувати вплив різних детермінант на здоров'я населення та обґрунтовувати відповідні заходи з їх попередження;
- здатність оцінювати ризики та обґрунтовувати доцільні дії у відповідь на надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я;
- здатність розробляти проекти надання послуг громадського здоров'я та профілактики (первинної, вторинної та третинної) захворювань, промоції здоров'я, та забезпечувати їх реалізацію;
- здатність використовувати етичні принципи та норми права при плануванні досліджень, збиранні інформації та її використанні;
- здатність застосовувати різні методики, стратегії та моделі викладання громадського здоров'я;
- здатність здійснювати наставництво та сприяти безперервному професійному розвитку фахівців з громадського здоров'я.

1.3.2 Вивчення навчальної дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» забезпечує набуття студентами наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1 – здобуття особою загальних та спеціальних фундаментальних і професійно-орієнтованих знань, умінь, навичок, компетентностей, необхідних для виконання типових

професійних завдань, пов'язаних з її діяльністю в сфері охорони здоров'я на відповідній посаді.

ПРН 2 – знання у сфері громадського здоров'я та організації системи охорони здоров'я, розробки і впровадження належних заходів забезпечення здоров'я населення".

ПРН 5 – організовувати заходи з нагляду за станом здоров'я населення" з використанням між секторного підходу.

ПРН 11 – розробляти заходи з профілактики (первинної, вторинної та третинної) захворювань та сприяти їх реалізації на практиці.

ПРН 18 – визначати та аргументувати перспективні напрями власної наукової роботи

ПРН 19 – презентувати результати власних досліджень у формі доповідей, презентацій та наукових публікацій державною та англійською мовами.

ПРН 20 – здатність розширювати розуміння засад сфери громадського здоров'я у закладах освіти різного рівня та реалізовувати заходи, спрямовані на розвиток кадрового потенціалу.

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни «Клінічна медицина й навколишнє середовище» забезпечує набуття студентами наступних **соціальних навичок (Soft skills):**

-комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, мозковий штурм, метод самопрезентації),

-робота в команді (реалізується через: метод проектів, ажурна плитка),

-конфлікт-менеджмент (реалізується через: метод драматизації, ігрові методи),

-тайм-менеджмент (реалізується через: метод проектів, робота в групах, тренінги),

-лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проектів, метод самопрезентації),

-спортивний розвиток та ефективний відпочинок (реалізується через: різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя),

-емпатію (реалізується через: поважне ставлення до думки та етичних міркувань, вигляду та поведінки інших людей),

-стресостійкість (реалізується через: роботу у групі з представниками інших професійних груп різного рівня та віку в непередбачених обставинах та ситуаціях).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь, ОПП	Характеристика навчальної дисципліни
		Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я» (шифр і назва)	Вибіркова
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 229 «Громадське здоров'я» (шифр і назва)	Рік підготовки:
		1-й
		Семестр
Годин для заочної форми навчання: аудиторних – 14 , самостійної роботи студента – 76	Освітній ступінь: другий (магістерський) ОПП «Громадське здоров'я»	1-й
		Лекції
		4 год.
		Практичні, семінарські
		10 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
76 год.		
		Індивідуальні завдання: так
		Вид контролю: залік

2.1 Опис дисципліни

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1.	Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.	2	Аудиторна/дистанційна
2.	Клінічна епідеміологія – як медична наука у практиці охорони здоров'я населення.	2	Аудиторна/дистанційна
	Всього:	4	

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Екологічні фактори. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Спадковість та навколишнє середовище.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація,	усне опитування; тестовий контроль; реферати

			презентація	
	Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна проблема харчування.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.	1	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, демонстрація, презентація	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Всього:	10		

2.2.5 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів	усне опитування; тестовий контроль; реферати

			чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	
	Клінічна епідеміологія – як медична наука у практиці охорони здоров'я населення.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Екологічні фактори. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Спадковість та навколишнє середовище.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.	8	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-	усне опитування; тестовий контроль;

			правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	реферати
	Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.	8	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна проблема харчування.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.		Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.	6	Вивчення матеріалу підручників,	усне опитування; тестовий

			нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	контроль; реферати
	Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.	6	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; тестовий контроль; реферати
	Всього:	76		

Методи навчання:

- Вербальні (лекція, бесіда);
- Наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал);
- Практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах).

Методи контролю:

1. Усний контроль засвоєння теоретичного матеріалу (опитування, обговорення).
2. Письмовий контроль (відповіді на питання, вирішення задач, тестовий контроль).
3. Контроль практичних вмінь та навичок (вирішення ситуаційних задач, розв'язання проблемних ситуацій, надання практичних рекомендацій).

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем): проводиться у формі усного опитування, тестування, бесіди студентів із заздалегідь визначених питань, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Задля оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти пропонується альтернативний варіант (*за вибором*): традиційні види завдань: написання контрольної роботи, реферату або творчі види: підготовка мультимедійної презентації, опрацювання навчальної літератури (складання анотації, рецензування, цитування, тези першоджерел).

Підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Він проводиться в усній. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається програмою навчальної дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 200 балів, мінімальна – 120 балів.

Оцінювання успішності навчання студентів за ЕСТС організації навчального процесу (ПНД, залік, диф. залік, іспит) здійснюється на підставі «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181. Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є залік.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1 Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті»

Знання Студентів оцінюються з усіх видів навчальних занять за такими критеріями:

1) **«відмінно»** – відповідає високому (творчому) рівню компетентності:

- Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили;

2) **«добре»** – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає достатньому (конструктивно-варіативному) рівню компетентності:

- Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

3) **«задовільно»** – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає середньому (репродуктивному) рівню компетентності:

- Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні

4) **«незадовільно»** – відповідає низькому (рецептивно-продуктивному) рівню компетентності:

- Студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 200 балів, мінімальна – 120 балів. Оцінювання студентів проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу у ХНМУ».

Поточна навчальна діяльність студентів (далі – ПНД) контролюється викладачем академічної групи, після засвоєння студентами кожної теми дисципліни та виставляються оцінки з використанням 4-бальної (національної) системи. За підсумками семестру середню оцінку (з точністю до сотих) за ПНД викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу системи АСУ.

Для дисципліни, вивчення якої завершується у поточному семестрі та формою її контролю є диференційний залік, середній бал за ПНД викладачем кафедри переводиться у 200-бальну шкалу.

Заохочення та стягнення. За участь у науково-дослідних студентських конференціях, у наукових дослідженнях, у опитуваннях студент може отримувати додаткові бали 1 – 10.

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача здійснюється за виконання завдань викладача:

- доповідь реферату на практичному занятті 0 – 2 бали;
- доповідь з презентацією на практичному занятті 0 – 3 бали,

• доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0 – 5 балів;

• участь у науково-практичній конференції –5 – 10 балів

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється шляхом самостійного опрацювання теоретичного матеріалу, із подальшим усним опитуванням, тестуванням та обговоренням теми пропущеного заняття із викладачем. У разі достатнього рівня знань з відповідної тематики академічна заборгованість вважається ліквідованою. Безоплатне відпрацювання здійснюється протягом 30 днів з моменту пропущеного заняття (без надання дозволу з деканату), якщо термін з моменту пропущеного заняття перевищує 30 днів відпрацювання здійснюється тільки у разі надання дозволу на ліквідацію академічної заборгованості із деканату із урахуванням наявності дисципліни у переліку дисциплін, відпрацювання пропущених занять з яких здійснюється на платній основі.

Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД)

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті» (таблиця 1, 2).

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни студенту виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно».

Підсумковий бал за поточну навчальну діяльність (ПНД) визначається як середнє арифметичне традиційних оцінок за кожне заняття, округлене до 2-х знаків після коми та перераховується у багатобальну шкалу за таблицею 2.

Таблиця 2

**Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу
(для дисциплін, що завершуються заліком)**

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		

4.37-4,39	175	3.6-3,61	144
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139

Технологія оцінювання дисципліни(табл. 6 з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів Наказ ХНМУ № 181 від 21.08.2021 »).

Залік (відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів Наказ ХНМУ № 181 від 21.08.2021») проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті з дисципліни та передбачає врахування ПНД (таблиця) та перевірку засвоєння усіх тем з дисципліни. Оцінка визначається в балах від 120 до 200 та відміткою «зараховано», «не зараховано».

3.2. Питання до заліку

1. Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.
2. Екологічна медицина як наука, її диференціація, мета, завдання, методи, зв'язок з іншими науками.
3. Історії розвитку клінічної медицини навколишнього середовища.
4. Організм та навколишнє середовище, їх взаємозв'язки. Екологічні фактори, закономірності впливу їх на організм людини .
5. Клінічна епідеміологія – як медична наука у практиці охорони здоров'я населення.
6. Клінічна епідеміологія методологія отримання в епідеміологічних дослідженнях науково-обґрунтованої доказової інформації про закономірності клінічних проявів хвороби, методах діагностики, лікування і профілактики, для прийняття оптимального клінічного рішення щодо конкретного пацієнта.
7. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та медична профілактика хвороб, що пов'язані із впливом небезпечних, шкідливих факторів навколишнього середовища.
8. Оптимізація процесу діагностики, лікування і профілактики зовнішньосередовищних хвороб у населення та індивідуума.
9. Екологічні фактори. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.
10. Медико-гігієнічне значення впливу небезпечних та шкідливих факторів повітря, ґрунту та води водоймищ на здоров'я населення.
11. Механізми впливу фізичних факторів: ультрафіолетового випромінювання, геомагнітних факторів, атмосферного тиску; біологічних факторів грибів (пліснявка), бактерій, комах, тварин та хімічних факторів на здоров'я населення.
12. Медичне значення основних забруднювачів довкілля.
13. Основні механізми дії ксенобіотиків, токсикокінетика та основні механізми детоксикації, біотрансформації токсичних сполук в організмі людини.
14. Спадковість та навколишнє середовище.
15. Пошкодження ДНК та мутації внаслідок впливу факторів навколишнього середовища. Типи мутацій.
16. Вплив тривалості життя на частоту мутацій. Залежність ризику розвитку патології внаслідок впливу факторів навколишнього середовища від генетичної схильності.
17. Генотоксичні агенти у навколишньому середовищі. Генетичний паспорт людини.
18. Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.
19. Особливості впливу факторів навколишнього середовища на організм жінок. Основні шляхи інкорпорації ксенобіотиків до організму дітей.

20. Фізичне, біологічне та соціальне середовище як складова у формуванні сталого розвитку дитини за умов зовнішньосередовищного впливу факторів довкілля. Здоров'я жінки та стан навколишнього середовища.

21. Репродуктивна патологія детермінована дією шкідливих факторів навколишнього середовища.

22. Спеціальні питання клінічної медицини навколишнього середовища.

23. Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.

24. Захворюваність та смертність населення в залежності від екологічного стану атмосфери.

25. Сполуки, що порушують озоновий шар землі, джерела забруднення атмосферного повітря (оксиди вуглецю, азоту, сірки, продукти спалювання відходів).

26. Захворювання органів дихання, що детерміновані шкідливою дією факторів навколишнього середовища патогенез, діагностика, лікування та профілактика розвитку.

27. Основне поняття пульмотоксичності, гемотоксичності.

28. Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.

29. Фактори та джерела екологічного неблагополуччя води та водних об'єктів. Основні шляхи впливу води на організм людини.

30. Механізми нейро- та нефротоксичності.

31. Неорганічні та органічні контамінанти. Леткі органічні сполуки.

32. Способи зниження вмісту ксенобіотиків у питному водопостачанні.

33. Основні джерела забруднення ґрунту.

34. Захворювання, що детерміновані застосуванням води водойм та систем водопостачання за впливу небезпечних факторів довкілля.

35. Медико-екологічна проблема харчування.

36. Шкідливі речовини природного походження.

37. Токсичні сполуки, що утворюються в продуктах харчування та організмі людини.

38. Ксенобіотики, що надходять в організм людини в результаті отримання, обробки або зберігання харчових продуктів.

39. Токсини, що утворюються в продуктах харчування. Мікотоксини.

40. Токсичні сполуки, що надходять до продуктів харчування із об'єктів навколишнього середовища (важкі метали, пестициди, полі хлоровані біфеніли, полі циклічні вуглеводні).

41. Роль нітратів та нітритів в патології людини.

42. Захворювання, що детерміновані забрудненими продуктами харчування їх патогенез, клініка, лікування та методи профілактики.

43. Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.

44. Хімічний склад повітря житлових приміщень, шляхи надходження до організму людини основних забруднювачів повітря (тютюновий дим, природний газ та продукти його згоряння, формальдегід, пентахлорфенол, азбест, важкі метали).

45. Неіонізуюче випромінювання. Електромагнітні поля.

46. Біологічна дія ЕМ опромінення, медичні аспекти дії ЕМО, основні джерела. Нормативна-правова база гігієнічного регламентування ЕМО.

47. Захворювання, що детерміновані шкідливою дією ЕМО.

48. Заходи профілактики шкідливої дії ЕМО.

49. Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.

50. Біолого-медичне значення рекреаційних ресурсів.

51. Нормативно-правові основи охорони навколишнього середовища. Національна система моніторингу довкілля.

52. Відповідальність за порушення норм екологічного права.

53. Міжнародна діяльність ВООЗ та організацій ЄС в галузі клінічної медицини навколишнього середовища.

54. Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.

55. Біологічний моніторинг людини як інструмент доказової медицини інтоксикацій для підвищення надійності захисту здоров'я населення. Нормативно-правова база щодо популяційних біомоніторингових досліджень.

56. Конвенція Мінамата, Пармська декларація в аспекті моніторингу вмісту важких металів в біологічних середовищах у людини.

57. Біологічні маркери як елементи системи оцінки ризику дії на організм людини токсичних сполук довкілля.

58. Рекомендації ВООЗ щодо алгоритму проведення біомоніторингових досліджень у населення.

59. Екологізалежні зміни стану здоров'я в Україні.

60. Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.

61. Методологія оцінки ризику для не канцерогенних сполук загально токсичної дії.

62. Оцінка ризику впливу для сполук з канцерогенною дією.

63. Визначення індивідуального та популяційного ризику впливу факторів навколишнього середовища.

3.3. Контрольні питання та завдання для самостійної роботи

1. Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.

2. Екологічна медицина як наука, її диференціація, мета, завдання, методи, зв'язок з іншими науками.

3. Історії розвитку клінічної медицини навколишнього середовища.

4. Організм та навколишнє середовище, їх взаємозв'язки. Екологічні фактори, закономірності впливу їх на організм людини .

5. Клінічна епідеміологія – як медична наука у практиці охорони здоров'я населення.

6. Клінічна епідеміологія методологія отримання в епідеміологічних дослідженнях науково-обґрунтованої доказової інформації про закономірності клінічних проявів хвороби, методах діагностики, лікування і профілактики, для прийняття оптимального клінічного рішення щодо конкретного пацієнта.

7. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та медична профілактика хвороб, що пов'язані із впливом небезпечних, шкідливих факторів навколишнього середовища.

8. Оптимізація процесу діагностики, лікування і профілактики зовнішньосередовищних хвороб у населення та індивідуума.

9. Екологічні фактори. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.

10. Медико-гігієнічне значення впливу небезпечних та шкідливих факторів повітря, ґрунту та води водоймищ на здоров'я населення.

11. Механізми впливу фізичних факторів: ультрафіолетового випромінювання, геомагнітних факторів, атмосферного тиску; біологічних факторів грибів (пліснявка), бактерій, комах, тварин та хімічних факторів на здоров'я населення.

12. Медичне значення основних забруднювачів довкілля.

13. Основні механізми дії ксенобіотиків, токсикокінетика та основні механізми детоксикації, біотрансформації токсичних сполук в організмі людини.

14. Спадковість та навколишнє середовище.

15. Пошкодження ДНК та мутації внаслідок впливу факторів навколишнього середовища. Типи мутацій.

16. Вплив тривалості життя на частоту мутацій. Залежність ризику розвитку патології внаслідок впливу факторів навколишнього середовища від генетичної схильності.

17. Генотоксичні агенти у навколишньому середовищі. Генетичний паспорт людини.

18. Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.

19. Особливості впливу факторів навколишнього середовища на організм жінок. Основні шляхи інкорпорації ксенобіотиків до організму дітей.
20. Фізичне, біологічне та соціальне середовище як складова у формуванні сталого розвитку дитини за умов зовнішньосередовищного впливу факторів довкілля. Здоров'я жінки та стан навколишнього середовища.
21. Репродуктивна патологія детермінована дією шкідливих факторів навколишнього середовища.
22. Спеціальні питання клінічної медицини навколишнього середовища.
23. Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.
24. Захворюваність та смертність населення в залежності від екологічного стану атмосфери.
25. Сполуки, що порушують озоновий шар землі, джерела забруднення атмосферного повітря (оксиди вуглецю, азоту, сірки, продукти спалювання відходів).
26. Захворювання органів дихання, що детерміновані шкідливою дією факторів навколишнього середовища патогенез, діагностика, лікування та профілактика розвитку.
27. Основне поняття пульмотоксичності, гемотоксичності.
28. Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.
29. Фактори та джерела екологічного неблагополуччя води та водних об'єктів. Основні шляхи впливу води на організм людини.
30. Механізми нейро- та нефротоксичності.
31. Неорганічні та органічні контамінанти. Леткі органічні сполуки.
32. Способи зниження вмісту ксенобіотиків у питному водопостачанні.
33. Основні джерела забруднення ґрунту.
34. Захворювання, що детерміновані застосуванням води водойм та систем водопостачання за впливу небезпечних факторів довкілля.
35. Медико-екологічна проблема харчування.
36. Шкідливі речовини природнього походження.
37. Токсичні сполуки, що утворюються в продуктах харчування та організмі людини.
38. Ксенобіотики, що надходять в організм людини в результаті отримання, обробки або зберігання харчових продуктів.
39. Токсини, що утворюються в продуктах харчування. Мікотоксини.
40. Токсичні сполуки, що надходять до продуктів харчування із об'єктів навколишнього середовища (важкі метали, пестициди, полі хлоровані біфеніли, полі циклічні вуглеводні).
41. Роль нітратів та нітритів в патології людини.
42. Захворювання, що детерміновані забрудненими продуктами харчування їх патогенез, клініка, лікування та методи профілактики.
43. Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.
44. Хімічний склад повітря житлових приміщень, шляхи надходження до організму людини основних забруднювачів повітря (тютюновий дим, природний газ та продукти його згоряння, формальдегід, пентахлорфенол, азбест, важкі метали).
45. Неіонізуюче випромінювання. Електромагнітні поля.
46. Біологічна дія ЕМ опромінення, медичні аспекти дії ЕМО, основні джерела. Нормативна-правова база гігієнічного регламентування ЕМО.
47. Захворювання, що детерміновані шкідливою дією ЕМО.
48. Заходи профілактики шкідливої дії ЕМО.
49. Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.
50. Біолого-медичне значення рекреаційних ресурсів.
51. Нормативно-правові основи охорони навколишнього середовища. Національна система моніторингу довкілля.
52. Відповідальність за порушення норм екологічного права.
53. Міжнародна діяльність ВООЗ та організацій ЄС в галузі клінічної медицини навколишнього середовища.
54. Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.

55. Біологічний моніторинг людини як інструмент доказової медицини інтоксикацій для підвищення надійності захисту здоров'я населення. Нормативно-правова база щодо популяційних біомоніторингових досліджень.

56. Конвенція Мінамата, Пармська декларація в аспекті моніторингу вмісту важких металів в біологічних середовищах у людини.

57. Біологічні маркери як елементи системи оцінки ризику дії на організм людини токсичних сполук довкілля.

58. Рекомендації ВООЗ щодо алгоритму проведення біомоніторингових досліджень у населення.

59. Екологізалежні зміни стану здоров'я в Україні.

60. Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.

61. Методологія оцінки ризику для не канцерогенних сполук загально токсичної дії.

62. Оцінка ризику впливу для сполук з канцерогенною дією.

Визначення індивідуального та популяційного ризику впливу факторів навколишнього середовища.

3.4. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студентів під керівництвом викладача з дисципліни «Клінічна медицина навколишнього середовища» проводиться протягом семестру у формі: вивчення літературних джерел, рекомендованих для опанування тем і проблем та підготовки доповідей з презентаціями за ними; вивчення нормативних документів, рекомендованих для вивчення різних тем дисципліни; роботи з базами даних щодо здоров'я; виконання індивідуальних завдань.

Студенти заочної форми навчання повинні виконати індивідуальне завдання і надіслати його на перевірку викладачеві (на e-mail) не пізніше, ніж за 10 днів до початку навчальної сесії.

Завдання (теми) для індивідуальної роботи студенти обирають самостійно, та узгоджують його з викладачам.

Критерії оцінювання індивідуального завдання. Робота повинна мати обсяг 10-16 сторінок тексту стандартного оформлення (розмір аркуша А4, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25, вирівнювання по ширині, між абзацні відступи – відсутні) і повністю розкривати зміст обраних питань. Презентація доповіді повинна бути виконана у програмних сервісах PowerPoint, Prezi, Google slides тощо. Робота має бути структурована та містити назву доповіді, актуальність, мету, завдання, основний зміст роботи, перелік використаних літературних джерел, оформлений відповідно до існуючих вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація».

Бібліографічне посилання

https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf.

Робота має бути подана на перевірку у визначені строки.

Невідповідність змісту, занадто великий або малий обсяг роботи, невідповідність формальним вимогам до оформлення, відсутність переліку використаних джерел або його неправильне оформлення, недостатня структурованість роботи, невчасне подання роботи на перевірку є підставами для зниження оцінки або ж повернення роботи на доопрацювання.

3.5. Інші заохочення

За участь у науково-дослідних студентських конференціях, у наукових дослідженнях, у опитуваннях студент може отримувати додаткові бали 1 – 10.

3.6. Правила оскарження оцінки

Правила оскарження оцінки. Оцінка з дисципліни може бути оскаржена на підставі вимог «Положення про організацію освітнього процесу у ХНМУ» № 370 від 27.08.2019 р. із доповненням згідно з наказу № 114 від 20.05.2020р.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Вимоги дисципліни. Щоб успішно пройти відповідний курс необхідно регулярно відвідувати лекції та практичні заняття строго в медичній формі; мати теоретичну підготовку до практичних занять згідно тематики; не спізнюватися і не пропускати заняття; виконувати всі необхідні завдання і працювати кожного заняття; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися до кураторів курсу з різних питань за тематикою занять і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Відвідування занять та поведінка.

Студенти можуть обговорювати різні завдання, але їх виконання – строго індивідуально. Не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки. Не допускаються запізнення студентів на практичні заняття та присутність без медичної форми.

Заохочується участь студентів у проведенні наукових досліджень та конференціях за даною тематикою.

Усі студенти ХНМУ захищені Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Харківському національному медичному університеті, розроблено з метою визначення дієвого механізму врегулювання конфліктних ситуацій, пов'язаних із дискримінацією та сексуальними домаганнями. Дане Положення розроблено на підставі таких нормативно-правових актів України: Конституція України; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Загальна рекомендація № 25 до параграфу 1 статті 4 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Зауваження загального порядку № 16 (2005) «Рівне для чоловіків та жінок право користування економічними, соціальними і культурними правами» (стаття 3 Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН); Рекомендації щодо виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в дусі поваги до прав людини і основних свобод (ЮНЕСКО); Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Харківський національний медичний університет забезпечує навчання та роботу, що є вільними від дискримінації, сексуальних домагань, залякувань чи експлуатації. Університет визнає важливість конфіденційності. Всі особи, відповідальні за здійснення цієї політики (співробітники/-ці деканатів, факультетів, інститутів та Центру гендерної освіти, члени студентського самоврядування та етичного комітету, проректор з науково-педагогічної роботи), дотримуються конфіденційності щодо осіб, які повідомляють або яких звинувачують у дискримінації або сексуальних домаганнях (за виключенням ситуацій, коли законодавство вимагає розголошення інформації та/або коли розкриття обставин Університетом необхідне для захисту безпеки інших).

ХНМУ створює простір рівних можливостей, вільний від дискримінації будь-якого національного, расового чи етнічного походження, статі, віку, інвалідності, релігії, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, або сімейного стану. Всі права, привілеї, програми та види діяльності, що надаються студентам/-кам або співробітникам/-цям університету, розповсюджуються на всіх без винятку за умови належної кваліфікації. Антидискримінаційна політика та політика протидії сексуальним домаганням ХНМУ підтверджується Кодексом корпоративної етики та Статутом ХНМУ.

Очікується, що студенти відвідуватимуть всі лекційні та практичні заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на інформаційному стенді кафедри)

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у студентів/-ок виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач/-ка надасть на першому практичному занятті.

Поведінка в аудиторії:

Під час лекційного заняття студентам та студенткам рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора/-ки – це абсолютно нормально.

Практичні заняття

Активна участь під час обговорення в аудиторії, студенти/-ки мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час дискусії важливі:

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливості та неупередженості,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

Студентству важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників/-ць, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
- пити воду;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття
- заборонено:
- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

Використання електронних гаджетів. Застосовувати електронні гаджети для гри, листування у соціальних мережах (за виключенням перерви), гучних розмов тощо. Не допускаються користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття з метою, не пов'язаною з навчальним процесом.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.

Студенти з особливими потребами можуть зустрічатися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, контактуйте з викладачем.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра гігієни та екології № 2 підтримує нульову толерантність до плагіату. Від студентів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Підручник «Гігієна та екологія» / За ред. проф. В.Г.Бардова.– Вінниця: Нова Книга, 2006 р.
2. Гігієна дітей і підлітків /За ред. В.І.Берзиня. – Київ: Видавничий дім «Асканія», 2008.
3. Гигиена детей и подростков. / Под ред. В. Н. Кардашенко. - М., Медицина, 1980.
4. Організація моніторингу здоров'я дітей як складова частина державного соціально-гігієнічного моніторингу. Методичні вказівки для студентів VI курсу / Упор. Л.В.Подрігало, Г.М.Даниленко, С.А.Пашкевич. – Харків: ХДМУ, 2007. – 24 с.
5. Даниленко Г.М., Подрігало Л.В., Волкова І.В., Кратенко І.С. Гігієнічна скринінг-оцінка впровадження здоров'яформуючих інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Навчально-методичний посібник. - Харків, 2006. – 76 с.
6. Скрининг в массовых профилактических осмотрах (автоматизированная система) /Вилянский М.П., Кибрик Б.С., Чумаков А.А. и др. – М.: Медицина, 1987. – 160 с.
7. Гончарук Є.Г., Кундієв Ю.І., Бардов В.Г. та ін. Пропедевтики гігієни. Загальна гігієна. / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 207-239.
8. Даценко І.І., Денисюк О.Б., Долошицький С.Л. та ін.. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / за ред.. І.І. Даценко – 2-ге вид. – Львів: Світ, 2001. - С. 40-48.
9. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Э., Величко А.А. Руководство к практическим занятиям по гигиене. – М., Медицина, 1983. – С. 199-210.
10. Биологические ритмы / Под ред. Ю. Ашоффа. – М.: Мир, 1984. – т.1. – 414 с.
11. Хронобиология и хрономедицина / Под ред.. Комарова Ф.И. – М.: Медицина, 1989. – 400 с.
12. Степанова С.И. Биоритмологические аспекты проблемы адаптации. – М.: Наука, 1986. – 244 с.
13. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни /Є. Г.Гончарук, Ю. І.Кундієв, В. Г.Бардов та ін. / За ред. Є. Г. Гончарука. - К.: Вища школа, 1995. - С.434-458.
14. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е. И.Гончарук, Ю. И.Кундиев, В. Г.Бардов и др. -К.: Вища школа, 2000. -С.512-538.
15. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. - К.: Здоров'я, 1999. - С.313-353.
16. Гігієна харчування з основами нутриціології./ В. І. Циприян та ін.. Навчальний посібник – К.: Зоров'я, 1999. – С. 164-188; 522-534.
17. Гігієна харчування з основами нутриціології: Підручник; У 2 кн. – Кн. 1 / В. І. Циприян , І. Т. Матасар, В.І. Слободкін та ін.; За ред. проф. В. І. Циприяна. – К.: Медицина, 2007.– С. 136-284.21.
18. Гігієна харчування з основами нутриціології: Підручник; У 2 кн. – Кн. 2 / В. І. Циприян , І. Т. Матасар, В.І. Слободкін та ін.; За ред. проф. В. І. Циприяна. – К.: Медицина, 2007.– С. 13-21.
19. [Ladou, Joseph](#), and Robert Harrison (2014). Current Occupational and Environmental Medicine (5th ed.). McGraw-Hill Professional. [ISBN 0-07-144313-4](#) .
20. Tuomisto, Yuko (2010). Arsenic in zoonoses. One hundred questions about the environment and health. http://en.opasnet.org/w/Arsenic_to_zoonoses
21. Котко Д. М. Екологічна медицина як перспективний напрямок розвитку сучасної спортивної медицини / Д. М. Котко, О. О. Шматова, О. І. Циганенко, Н. Л. Гончарук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). - 2016. - Вип. 6. - С. 68-73.

1. Горелов А. А. Экология: учебник для студ. высш. учеб. заведений — М.: Издательский центр «Академия», 2006. -400 с
2. Коробкин В. И. Экология. Учебник для вузов/В. И. Коробкин, Л. В. Передельский. Изд. 9-е, доп. и перераб. — Ростов н/Дону: Феникс, 2005. — 576 с. (Высшее образование).
11. Королёв А. А., Богданов М. В., Королев Ал. А. и др. Медицинская экология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/Под ред. А. А. Королева. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 192 с. 12. Пивоваров Ю. П. Экология человека/Под ред. Ю. П. Пивоварова. — М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2008. — 744 с.: ил.
3. А. Н. Стожаров Медицинская экология Учебн. пособие. — Минск: Высш. шк. , 2007. — 368 с. 4

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Послання на сторінку навчальної дисципліни в MOODL -

<http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=32193>

2. Всесвітня організація охорони здоров'я. – URL: www.who.int

3. Европейская база данных «Здоровье для всех». – URL: www.euro.who.int/ru/home

4. Національна медична бібліотека США. – MEDLINE. – URL: www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed

5. Канадський центр доказів в охороні здоров'я. – URL: www.cche.net

6. Центр контролю та профілактики захворювань. – URL: www.cdc.gov

7. Центр громадського здоров'я МОЗ України. – URL: www.phc.org.ua

8. Committee on Curriculum Development in Environmental Medicine at the Institute of Medicine (ed.). [Environmental Medicine – Integrating a Missing Element into Medical Education](#). National Academies Press. ISBN 0309051401: <https://www.nap.edu/>

9. BioMed Central Ltd <https://ehjournal.biomedcentral.com/>

8. ІНШЕ

Корисні посилання:

1. Положення про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у ХНМУ http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog-sex.doc
2. Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті
3. http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf
4. Порядок проведення занять з поглибленого вивчення студентами Харківського національного медичного університету окремих дисциплін понад обсяг навчального плану http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/nak-poriad-pogl-vyv-dysc.docx
5. Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf
6. Положення про визнання результатів неформальної освіти в Харківському національному медичному університеті http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_neform_osv.pdf
7. Інклюзивна освіта: http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=7108%3A2021-03-10-14-08-02&catid=12%3A2011-05-10-07-16-32&Itemid=33&lang=uk
8. Академічна доброчесність: http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2520%3A2015-04-30-08-10-46&catid=20%3A2011-05-17-09-30-17&Itemid=40&lang=uk; http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/kodex_AD.docx

З метою спрощення процедури ліквідації академічної заборгованості або проведення консультацій для студентів на кафедрі гігієни та екології № 2 створено віртуальні Googleclassroom з постійно діючим посиланням: <https://meet.google.com/une-jpvd-pwt>